

NETARIFNÍ OPATŘENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Aleš Hes

Katedra obchodu a financí, PEF, Česká zemědělská universita v Praze,
165 21 Praha 6 - Suchbátka, tel.: 42/2/3382359, fax.: 42/2/393708

Anotace:

Netarifní opatření v mezinárodním obchodním styku patří k prvkům protekcionistického zasahování státních orgánů do vzájemné obchodní výměny jednotlivých zemí. Proto je snaha tato omezení transformovat do oblastí tarifní regulace obchodů a postupně celý obchodní proces maximálně zjednodušit a liberalizovat. ČR s řadou zemí (i s EU) má uzavřeny smlouvy, které její zahraniční obchodní činnost významně ovlivňují. Systém netarifních omezení, který doposud funguje v ČR, odpovídá požadavkům všech uzavřených dohod a to především v oblastech - právní, institucionální, komoditní, ... apod.

Summary:

The no - tariff measures in the international trade belongs to the element of protection interference by state organs in reciprocal trade exchange of individual states. For this reason there is effort to transform this regulations in the sphere of tariff trade regulation and consecutively the whole trade maximal simplify and liberalize. The Czech Republic has contracts with many countries (also EU) which essential influence its international trade. The system of no - tariff regulations, which still functions in the Czech Republic, corresponds to the requests of all closed agreements, mainly in law, institutional spheres and others.

Klíčová slova:

Netarifní opatření, obchod, licence, kontingent, množstevní omezení, regulace obchodu, zboží

Key words:

No-tariff regulation, trade, license, contingent, quantity regulation, trade regulation, products

Mezinárodní kontext

Česká republika má značný zájem se zapojit do rozšiřujícího se evropského trhu, který je tvořen z převážné části hospodářsky vyspělými zeměmi sdruženými do Evropské unie. Přidružení a následné začlenění ČR do Unie je však spojeno s realizací dohodnutých změn (právních, obchodních, institucionálních, finančních, ...) uvedených v Evropské dohodě, podepsané v říjnu r. 1993 a v tzv. Bílé knize, která byla přijata Evropskou radou v prosinci

r. 1994 ve snaze pomoci přidruženým zemím střední a východní Evropy se připravit na vstup do Unie. Kromě těchto podstatných dokumentů jsou vztahy mezi ČR a Unií upraveny řadou dvoustranných smluv, které umožňují ČR s členskými státy EU recipročně obchodně "komunikovat".

Podstatou všech dohod ČR s EU je najít nejvhodnější způsob liberalizace vzájemného obchodu v komoditách, které patří mezi tzv. citlivé položky (např. cement, ocel, vybrané zemědělské produkty, ...) a jsou v rámci ochrany vnitřních tuzemských trhů zatíženy kvantitativním omezením. Tato opatření jsou zmírňována navzájem poskytnutými koncesemi, které jsou dohodnuty na jednotlivé položky většinou na principu obchodní reciprocity. V rámci přípravy ČR na možný vstup do EU je však nutné, aby kvantitativní (netarifní, mimocelní) opatření byla přetransformována na tarifní opatření (především na celní režimy) tak, jak to požadují články 30 - 36 Smlouvy o založení EU a postupně byla odbourávána i cla a vyrovnávací dávky podle článků 9 - 12. K těmto změnám značně napomáhá úspěšné plnění výsledků Uruguayského kola GATT - Všeobecná dohoda o clech a obchodu, která vstoupila v platnost 1. 1. 1995 a která pro ČR znamená provedení radikálních změn v celním sazebníku a ujasnění pravidel mimo celních překážek obchodu se smluvními partnery.

Netarifní (mimocelní) opatření v ČR jsou uplatňována formou licenčního režimu a ve vymezeném rozsahu omezují a regulují pohyb zboží a služeb v hospodářských stycích se zahraničím.

Institucionální pohled

Uplatňovaný systém je zatím v souladu s mezinárodními závazky vyplývajícími jak ze vztahu ke "GATTu", tak i z uzavřených mnohostranných a dvoustranných mezinárodních smluv (s EU, ESVO, CEFTA). Řízením a vykonáváním činností spojených s realizací licenčního režimu bylo pověřeno **Ministerstvo průmyslu a obchodu**, které zřídilo ve vlastní působnosti institut **Licenční správu**. Ta zabezpečuje a zodpovídá za systémové vedení a koordinaci činností odborných týmů, které zpracovávají agendu jednotlivých licenčních režimů, posuzuje a vyřizuje žádosti o licence k vývozu a dovozu zboží a služeb a navrhuje položky zboží vč. výše kvót dovozů i vývozu na dané období v rámci mezinárodních úmluv. Činnost jednotlivých odborných týmů koordinuje tzv. Koordinační rada sestavená z předsedy Licenční správy a jmenovanými zástupci ostatních ministerstev.

Organizačně je Licenční správa členěna na:

- *odbor zboží a služeb* s odděleními: - zboží a služeb
- pracovních sil
- *odbor speciálního materiálu* s odděleními: - vojenského materiálu
- zbraní, střeliva a výbušnin
- nevojenského materiálu
- mezinárodních kontrolních režimů

Realizační pohled

Jednotlivé odbory plní specifické nezaměnitelné úkoly na úseku licenčních režimů, zejména pak vydávají **úřední povolení k dovozu a vývozu zboží a služeb** (tzv. **licence**) podle vyhlášek č. 560/1991 Sb. a č. 300/1993 Sb., kde je uveden v přílohách A, B, C, D, E **seznam zboží podléhající udělení licence** při vývozu a dovozu v mezinárodním obchodním styku. U jednotlivých položek zboží jsou uvedeny **množstevní kvóty obchodní výměny** obsažené v bilaterálních dohodách s EU, Norskem, USA a Kanadou. Kromě zboží, které podléhá kvantitativnímu omezení licencí (tzv. **neautomatické licence**), jsou v přílohách uvedeny položky zboží, na které obchodníci musí žádat tzv. **automatické licence**, neboť zboží podléhá statistické evidenci v jeho pohybu přes hranice ČR. Tyto licence nejsou množstevně omezeny a podnikatelé je dostanou bez vážných problémů, pokud splní požadavky vyplývající ze zákona č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (t.j. musí prokázat, že jsou osobami oprávněnými k výkonu určité činnosti ve smyslu tohoto zákona - vázané a koncesované činnosti) nebo se musí prokázat povolením příslušného státního orgánu.

Žádosti o udělení licence k vývozu zboží na jednotlivá pololetí musí být předloženy **nejpozději 15 dní před začátkem tohoto období** (neplatí pro zboží uvedené v přílohách D, E). Pokud jsou žádosti předloženy po stanovené lhůtě lze udělit licenci pouze v případě, kdy limit na příslušné pololetí nebyl vyčerpán (v případě existence kvóty nebo autolimitační dohody). Lhůta pro rozhodnutí o žádosti o udělení licence činí 15 dní od začátku příslušného pololetí kalendářního roku. To však neplatí pro zboží uvedené v příloze D a pro zboží, kde limity nejsou vyčerpány. Zde je lhůta stanovena na 15 dnů od doručení žádosti. U zboží v příloze E činí tak lhůta 60 dní.

Žadatel za udělení licence je povinen zaplatit **správní poplatek**. Obecně za udělení vývozní licence je sazba 0,5% z hodnoty vyváženého zboží nebo služby kromě vývozu oceli, uhlí a koksu, kde je sazba 0,1% a mimo vývozní licence na zboží uvedené v příloze C, kde je sazba 500,- Kč/licenci (placeno kolkem). Vývozní množstevní kvóty jsou rozdělovány metodou "**přidělování úměrně požadovanému množství u žadatelů**", metoda podle pořadí předkládaných žádostí je málo využívaná. U dovozní licence poplatek činí 500,- Kč/licenci. Vydaná licence je dokumentem k celnímu odbavení zboží. Bez licence celní orgány zboží nepropustí do volného oběhu.

Komoditní pohled

Specifickým problémem netarifních opatření je vymezení okruhu položek zboží, které patří mezi tzv. citlivé položky a v rámci obchodní výměny s EU jsou "nechtěné" vzhledem k ochranně tuzemských výrobců a vlastní bezpečnosti. Jednotlivé druhy zboží jsou převážně množstevně omezeny ve vývozu i dovozu na základě dojednaných a navzájem poskytnutých

koncesí a kontingentů na dobu určitou (zpravidla na 1 kalendářní rok). V rámci dohodnutých kontingentů licenční správa uděluje žadatelům licence.

U nezemědělského zboží je velkým problémem vývoz vybraných druhů **hutních materiálů** do zemí EU. Rozhodnutím č. 1 Společného výboru EU - ČR byly u těchto výrobků stanoveny **celní kvóty**, kdy lze do její výše hutní materiál vyvážet s uplatněním dohodnutého cla. Při překročení stanoveného objemu je uplatňováno navíc **dotankové clo**. Exportované zboží musí doprovázet tzv. vývozní certifikát, vydaný licenční správou.

Další problematické opatření ze strany EU je na vývoz **textilního zboží** do zemí EU. Textilní zboží je uvedeno do seznamu přílohy C vyhlášky č. 300/1993 Sb. podle položek celního sazebníku. Množstevní omezení jejího vývozu je dáno dvoustrannými dohodami, které se modifikují na každý kalendářní rok s jednotlivými zeměmi EU.

Zvláštní kapitolou netarifních opatření je licenční režim dovozů a vývozů zboží uvedených v přílohách D a E vyhlášky č. 300/1993 Sb. Jedná se o zboží značně "citlivé", které lze zneužít pro výrobu chemických (omamných) a vojenských prostředků. Na toto zboží se vztahuje zvláštní pozornost kontrolních režimů v ČR i v Unii a označuje se jako zboží "dvojitě užití" (tzn. vyvážená látka určená pro civilní účely (léky, lov, ...) může být zneužita ve prospěch výroby nežádoucí vojenské zbraně, např. ZHN). Vývozce musí vlastnit koncesi na provozování obchodní činnosti v tuzemsku, kterou vydává MPO a musí vždy zažádat o vývozní licence na jednotlivé zboží.

U zemědělského zboží a potravinářského zboží, které je pro EU v souvislosti s aplikací tzv. jednotné zemědělské politiky EU **velmi citlivé**, se Unie při jednáních řídila převážně principem reciprocity než principem asymetrie. Jedná se o **položky**: hovězí a skopové maso, skot, mléčné výrobky, obilí a výrobky z něj, cukr, ovce, jehňata, kozy a jejich maso. Při **stanovení limitů** u vývozu bylo striktně přihlédnuto na objemy předchozích vývozů. Pro ČR jednání dopadla příznivě. **EU poskytla ČR** v rámci **ročních množstevních kvót zemědělských výrobků** snížení základní sazby vyrovnávací dávky na 50%. U 21 druhů výrobků byla snížena množstevní omezení o 10%, tarifní omezení o 60%.

U dovozů nezemědělského zboží z EU do ČR nejsou prakticky v ČR uplatňována žádná dovozní omezení v objemu. Vyjimku tvoří uran, uranová ruda, zelený šrot a sběrný papír. Ochrana českého vnitřního trhu je zabezpečena soustavou tarifních (celních) opatření a to podle **třístupňové "citlivosti" výrobků**, kde se postupně celní sazby snižují či odstraňují.

U výrobků **pro ekonomiku ČR nejvíce "citlivé"** budou rozváž postupně tarifní opatření snižována podle dohodnutého harmonogramu.

Pro dovoz zemědělských a potravinářských výrobků z EU neplatí žádné dovozní množstevní omezení, takže koncese ČR jsou pouze v oblasti **celní**.

Závěr

1. ČR provádí změny podle uzavřených smluv rychleji než EU se připravující na vstup nových zemí střední a východní Evropy.
2. ČR již pracuje na zpracování analýz o připravenosti ČR na integraci do vnitřního trhu EU v souladu s požadavky Bílé knihy a to v jejím členění na 23 sektorů.
3. ČR již posuzuje analyticky důsledky urychlení procesu přičlenění ČR do EU ve vazbě na provádění Evropské dohody.
4. ČR by měla lépe spolupracovat s novými zeměmi EU: Rakouskem, Švédskem, Finskem a poučit se z jejich individuální přípravy na vstup do Unie.
5. Dokončit transformaci netarifních a tarifních opatření s vyhodnocením důsledků pro státní rozpočet a liberalizaci zahraničního obchodu.
6. Posoudit celkovou připravenost ČR na účast jednotného vnitřního trhu. Jedná se o realizaci: základních svobod pohybu zboží, služeb, kapitálu, osob. Převzetí podpůrných režimů v ostatních oblastech jednotného vnitřního trhu - veřejné zakázky, duševní a průmyslové vlastnictví, právo společností, daňové zákony, ochrana spotřebitele a životního prostředí, pravidlo hospodářské soutěže a státní pomoci.

Literatura:

Právní normy a zákony ČR a EU